

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2020-6-10>

УДК [330.15:556]:[339.923:061.1]:504.062

JEL O52, Q25

О. І. Гулич

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу регіональної екологічної
політики та природокористування ДУ «Інститут регіональних
досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: hulych@ukr.net

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-3689-2368>

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА ДОСЯГНЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Проаналізовано європейський досвід реалізації політики забезпечення екологічності водокористування з послідовним упровадженням принципів «користувач платить», «забруднювач платить» і «вода оплачує воду». Висвітлено особливості застосування методів та інструментів регулювання екологічної безпеки у сфері водокористування на рівні окремих країн-членів ЄС: запровадження диференційованого підходу до формування рентної плати й тарифної політики у загальному та спеціальному водокористуванні, що базується на визначенні пріоритетів водопостачання, встановленні лімітів і тарифів на водопостачання; акумулювання плати за використання і забруднення водних ресурсів на регіональному рівні, зокрема безпосередньо на рахунках басейнових управлінь; запровадження інструментів і механізмів запобігання затопленням і підтопленням. Обґрунтовано шляхи вдосконалення економічного регулювання екологічної безпеки у сфері водокористування в Україні, враховуючи європейський досвід.

Ключові слова: екологічна безпека, водокористування, водна політика, економічні методи забезпечення екологічної безпеки, Європейський Союз.

Hulych O. EUROPEAN PRACTICE OF ENSURING AN EFFICIENT ENVIRONMENTAL SAFETY IN WATER MANAGEMENT

For Ukraine as the country undergoing the transfer to the integrated management of water resources based on the basin principle, the European experience of such management is quite valuable. The best practices and achieved results in securing efficient environmental safety in the EU water management can be considered and used by national policymakers and experts in forming the policy and legal framework for environmentally sound water management in Ukraine. The paper aims to generalize the European experience of achieving efficient environmental safety in water management and revealing the best European mechanisms and tools of water management policy that can be used in Ukraine. An analysis of the European experience in implementing the policy of environmental friendliness in water management with the consistent implementation of the principles of "user pays", "polluter pays", and "water pays" is conducted. On the example of national water policies of Spain, France, Portugal, Germany, Great Britain, and the Netherlands, the paper highlights the peculiarities of application of methods and tools of environmental safety regulation in water management: introduction of a differentiated approach to setting the rent and tariff policy in general and special water management based on determining the water supply priorities and setting limits and tariffs for water supply; accumulation of fees for the use and pollution of water resources at the regional level, in particular, directly on the accounts of basin administrations. Particular attention is paid to economic and fiscal mechanisms to ensure the environmental friendliness of water management: setting the tariff policy and water fees, payment for water management. The European practice of counteracting floods and inundations is considered separately. Denmark's experience in implementing the tools and mechanisms in flood and inundation prevention can be a good example to use. Ways to improve the economic regulation of environmental safety in the water management in Ukraine based on European experience are substantiated.

Keywords: environmental safety, water management, water policy, economic methods of ensuring environmental safety, European Union.

Постановка проблеми. Європейська водна політика сформувалася на базі кращих практик ефективного та екологічного водокористування окремих країн, їх узагальнення і формування спільних цілей досягнення екологічної безпеки ЄС у сфері водокористування у майбутньому.

Для України, яка здійснює перехід до інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом, цінним є європейський досвід такого управління. Кращі практики й досягнуті результати у забезпеченні ефективної екологічної безпеки у сфері водокористування ЄС можуть розглядатися і бути використаними вітчизняними законодавцями та практиками під час формування політики й законодавчого поля для екологічно безпечного водокористування в Україні.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти водокористування, зокрема екологічна безпека у цій сфері, економічні механізми ефективного водокористування, комплексне використання водних ресурсів у межах окремих регіонів і країни, забезпечення ефективного управління водокористуванням та ін. були предметом наукових досліджень таких вітчизняних учених: М. Хвесика [1], В. Голяна [2], Є. Хлобистова, С. Дорогунцова, Т. Галушкіної, О. Яроцької, І. Загоровської, В. Сабадаша, Б. Самойленка, В. Тищенко та ін. Окремого дослідження потребує виявлення можливостей і способів адаптації європейської практики досягнення ефективної екологічної безпеки у сфері водокористування у вітчизняну водну політику, передусім у контексті адаптації вітчизняного

законодавства до законодавства ЄС та переходу на стандарти європейської водної політики.

Метою статті є узагальнення європейського досвіду досягнення ефективної екологічної безпеки у сфері водокористування та виявлення найкращих європейських механізмів та інструментів водної політики, які можуть бути використані в Україні.

Основні результати дослідження. Усталена на сьогодні європейська практика досягнення ефективної екологічної безпеки та екологічних стандартів у сфері водокористування реалізується з використанням економічних методів і базується на трьох основних принципах: «користувач платить», «забруднювач платить» і «вода оплачує воду». Такі підходи до побудови політики водокористування дозволяють європейським країнам забезпечувати належний рівень водоспоживання, якості питної води та стану водних об'єктів, підтримання стратегічних водних запасів у кількісному та якісному вимірах, належне реагування на надзвичайні ситуації, спричинені повеннями, підтопленнями та затопленнями.

Національне законодавство держав-членів ЄС щодо водної політики переважно було сформовано ще до встановлення загальних стандартів ЄС у сфері водокористування та мало свої особливості – з огляду на умови водозабезпечення країни та регіонів, традиції водокористування, зокрема водоспоживання, повторюваність паводків і затоплень, спеціальне водокористування, насамперед в аграрній сфері та енергетиці. Адаптуючи його до загальних цілей, визначених директивами та регламентами ЄС, здійснюють поступовий перехід до вищих стандартів у водокористуванні, якщо національне законодавство його не забезпечувало. Держави можуть встановлювати вищі за визначені у директивах стандарти, і такі приклади не поодинокі.

В Іспанії метою Положення про водорегулювання є регулювання загальнодоступної води та використання води на національному рівні. Різні автономні громади Іспанії також мають регуляторні повноваження щодо води, і багато з них створили свою власну юридичну норму в цій галузі [3]. У статтях Положення про водорегулювання норми, що регулюють екологічні питання, пов'язані з використанням води, стосуються:

- прямої заборони накопичення твердих відходів, які можуть завдати шкоди навколишнім водним ресурсам і довкіллю, поблизу басейну річки та заборони будь-якої діяльності на водних ресурсах або поблизу них, яка може їх погіршити;
- заборони будь-якого прямого або непрямого скиду води або будь-якої іншої речовини або продукту, який може забруднити воду, якщо тільки такі скиди не були дозволені відповідним органом управління річковим басейном. У дозволах встановлюються обмеження щодо якості та кількості викидів, а також розмір податку, який має сплатити власник дозволу (дозвіл діє протягом п'яти років);
- податку за користування громадською водою, а також податку на скидання стічних вод. Перший стосується використання суспільної інфраструктури для водопостачання та використання води та складається з єдиної ставки, пропорційної рівню використання

інфраструктури. Другий складається з єдиної ставки, яка змінюється залежно від типу стічних вод (податок на промислові стічні води є вищим, ніж для комунальних стічних вод).

Усі несанкціоновані скиди підлягають відповідному дисциплінарному стягненню і накладенню штрафів на забруднювачів. За суттєві порушення такі штрафи можуть доходити до 100 млн іспанських песет (601 012 євро). Відповідне екологічне агентство може також закрити споруди або наказати припинити діяльність, яка призвела до порушення.

У систему платного водокористування входять платежі за забір і використання водних ресурсів і забруднення водних джерел. Завдяки цим платежам фінансуються заходи з охорони вод, відтворення водних ресурсів і підтримки водних об'єктів у належному стані. Платежі за водокористування покривають лише незначну частину витрат конфедерації, решта витрат покривається урядовими субсидіями.

Плата за міське комунальне водопостачання нараховується за подвійною системою. Її розмір залежить від кількості поданої води відповідно до заявок водокористувачів і від обсягу використаної води (плата збільшується пропорційно до обсягу використаної води). Розмір тарифу за водопостачання для населення залежить від району Іспанії та технічної складності подачі води.

У деяких регіонах Іспанії існує дефіцит водних ресурсів, тому місцевими муніципалітетами можуть встановлюватися ліміти на водопостачання. Значимо, тарифи на послуги водопостачання для населення в багатьох регіонах країни є невисокими, однак у разі перевищення встановленого ліміту на водоспоживання тарифи значно зростають. Такий підхід спонукає населення до раціонального водокористування.

В Іспанії в основі плати за водовідведення лежить принцип «забруднювач платить». Її розмір залежить від вмісту забруднюючих речовин та обсягу скинутих у водні об'єкти стічних вод. Це дає змогу державі завдяки отриманим коштам будувати необхідні очисні споруди без додаткових витрат. За порушення норм очистки стічних вод підприємства сплачують досить великі штрафи.

У Франції [4], територія якої розділена на шість гідрографічних басейнів, водні агентства захищають водні об'єкти та інтереси водокористувачів, визначають розмір і порядок стягнення плати за воду.

Платне водокористування реалізується завдяки двом видам податкових платежів: плата за порушення якості водних ресурсів і плата за водоспоживання. Надходження цих платежів спрямовуються на поліпшення стану водних ресурсів. Розмір платежів встановлюється адміністративною радою водного агентства. За водопостачання відповідають муніципалітети, а за тарифи, якість наданих послуг і дотримання державних нормативів несе відповідальність мер міста. Якщо послуги з водопостачання та водовідведення надає муніципалітет, тарифи встановлюються за його рішенням. Муніципалітет отримує додаткові доходи, якщо розмір тарифів більше від собівартості, в протилежному разі він фінансується з інших джерел доходів.

Приблизно 70% французьких систем водопостачання експлуатуються приватними

компаніями, в контракті з якими передбачено застосування мером штрафних санкцій у разі порушення компанією вимог до якості води. На практиці компанії водопостачання безпосередньо беруть участь у моніторингу якості води та обговорюють з Міністерством охорони здоров'я нормативи та питання, які стосуються якості води.

Плата за воду у Франції стягується за двоставковим тарифом. Розмір плати, що стягується з водокористувача, визначається за такою формулою:

$$Y = ax + b,$$

де: Y – розмір плати, який визначається за середньою вартістю води, враховуючи передбачені системою тарифікації надбавки до базової ціни;

a – собівартість 1 м^3 води;

x – обсяг використаної води;

b – абонентна плата, яка стягується навіть за відсутності забору води.

Визначення оптимальних значень параметрів a і b є важливим завданням як соціально-політичного, так і економічного характеру.

Високе значення абонентної плати дозволяє водопостачальним підприємствам мати надійні гарантії з оплати своїх послуг, однак може призвести до нерациональних витрат води і до труднощів у задоволенні попиту, що є важливим за відсутності нормування витрат води у Франції.

Зібрані податки за водокористування дають можливість фінансувати роботи з відновлення водних ресурсів і моніторингу якості води.

У Португалії Закон 58/2005 від 29.12.2005 р. встановлює нову інституційну основу політики управління водними ресурсами та має за мету забезпечення засобами для сталого управління та охорони водних ресурсів [5].

Закон передбачає додатковий набір заходів щодо постійного захисту та покращення водних ресурсів, які мають здійснюватися басейновими адміністраціями у співпраці з муніципалітетами та приватними землевласниками. Він також встановлює правила та обов'язки щодо використання водних ресурсів відповідно до запобіжних принципів сталого та ефективного управління. Адміністрації басейну річок несуть відповідальність за надання ліцензій на діяльність з видобутку води та здійснюють оцінювання відповідної плати за кожну ліцензію, надану за використання водних ресурсів загальнодоступного користування і діяльність, яка може негативно вплинути на якість водних ресурсів.

У Німеччині фінансову основу водокористування становлять платежі за використання водних ресурсів. Розмір щорічної плати визначається на основі даних підприємств-водокористувачів про їхні потреби у воді на плановий рік. Ураховуючи витрати на всі види робіт (витрати на забезпечення водозабору, приймання та очищення стічних вод, підтримання рівня води у водному джерелі тощо) і заявки водокористувачів, встановлюють річний внесок кожного споживача. Ці внески мають забезпечити такі роботи: з регулювання режиму стоку вод, пропуску паводків і повеней; підтримання рівня поверхневих вод, необхідного для нормального функціонування водогосподарського об'єкта; постачання води для населення і промисловості; відведення стічних вод; утилізації відходів; запобігання та усунення негативних

екологічних явищ, викликаних підвищенням рівня ґрунтових вод; ліквідації наслідків скиду стічних вод.

До внесків, які сплачують водокористувачі за забір води, зараховуються податки, передбачені законами про охорону, використання та утримання водних джерел, про регулювання режиму забору води (крім плати за скид стічних вод). Затверджені відповідні інструкції, які визначають розмір внесків підприємств-водокористувачів за забір води, частку безповоротного водоспоживання, вимоги до якості води, режим водозабору в години пікових навантажень, а також затверджується і фінансується перспективний (термін – не менше п'яти років) план розвитку водогосподарської системи [6].

Для удосконалення системи ціноутворення Німеччина відмовилась від надання соціальної допомоги населенню через комунальні підприємства та перейшла до адресного субсидіювання. Вивільнені кошти як інвестиції були направлені на модернізацію водопровідних мереж і обладнання, впровадження інноваційних технологій. Водночас відбулося значне зростання вартості надаваних послуг.

Тарифи за водопостачання і водовідведення розраховуються так, щоб покрити витрати на модернізацію і заміну водопровідних мереж, утримання зон санітарної охорони водойм тощо, виходячи із фактичних річних витрат на забір води, її очистку та транспортування до споживачів. Натомість споживачі отримують надійне цілодобове водопостачання та високу якість питної води. Разом з поточними експлуатаційними витратами до складу тарифу входять капітальні витрати (амортизація і проценти на вкладений капітал). Високі тарифи на водопостачання стимулюють населення до раціонального використання водних ресурсів.

З 1990 р. в Німеччині спостерігається тенденція до зменшення обсягів використання водних ресурсів, що пов'язано з застосуванням сучасної техніки, багаторазовим і повторним використанням води у виробничих процесах і бережливим ставленням до води споживачів. Німеччина серед промислово розвинених країн вирізняється одним з найнижчих рівнів водокористування.

У Великій Британії управління водним господарством також здійснюється за басейновим принципом і має чітко виражений регіональний характер. Фінансове забезпечення діяльності басейнових управлінь здійснюється переважно завдяки продажу послуг водогосподарського призначення, частково з бюджету та з інших джерел фінансування. Платежі за забір води з водних об'єктів і за скид стічних вод диференційовані за регіонами країни [7].

Сьогодні всі водопровідно-каналізаційні підприємства Великої Британії знаходяться в приватній власності. Державний контроль за діяльністю цих підприємств забезпечується в межах системи державного ліцензування.

Приватні підприємства забезпечують фінансування капіталовкладень і експлуатаційних витрат через тарифи на послуги водопостачання і водовідведення шляхом залучення позик на фінансових ринках або випуску облігацій на фондовій біржі. Для визначення тарифів використовується підхід, який передбачає визначення тарифної плати у вигляді фіксованої і змінної частини. Фіксованою є плата за обслуговування рахунку, виставлення плати за

комунальні послуги (включно з поштовими витратами), збирання платежів, ведення обліку, технічне обслуговування та заміна водолічильників, а також знімання показників лічильників. Фіксована складова частина нараховує не залежить від фактичних обсягів водоспоживання. Змінна компонента включає всі інші витрати, пов'язані з виробництвом і наданням послуг. Від їхнього розміру залежить фактична вартість одиниці послуги, яка розраховується на базі всіх витрат, що не були враховані під час визначення фіксованої плати.

У *Нідерландах* [8] система платного водокористування побудована на принципі повного відшкодування витрат на водогосподарські заходи. Ці відшкодування включають:

- податок водного управління. Платниками є населення, промисловість і сільське господарство. Ставка податку залежить від чисельності населення території та її географічних особливостей (30% – платежі від населення; 70% – власників будинків, адміністративних будівель, сільгоспугідь, адміністрації лісових угідь і природних територій);
- плату за скид стічних вод. Кожне водне управління встановлює свій тариф, який розраховується залежно від обсягу стічних вод, витрат на очистку та управління якістю водних об'єктів. Платежі встановлюються на всі види прямого й непрямого скиду стічних вод і надходять до державного бюджету;
- плату за забір підземних вод. Надходить у фонд адміністрації провінції і направляється на дослідження із запобігання виснаження підземних вод. Провінція має право обмежувати забір підземних вод;
- податок за використання системи каналізації. Покриває витрати муніципалітету на утримання системи каналізації. На території Нідерландів функціонує комбінована система каналізації для стічних і зливових вод.

Кошти від різних зборів розподіляються, як правило, в індивідуальному порядку на рівні виникнення прибутку від водокористування або на рівні виникнення збитків (згідно з принципами «користувач платить» і «забруднювач платить»).

Через почастищення останніми роками повеней і затоплень цікавим є досвід деяких європейських країн стосовно протидії цим викликам.

Запровадження в *Данії* Директиви ЄС про повені (2007/60/ЄС) підкреслило виклик, з яким стикаються органи влади через це природне явище. Низка муніципалітетів і комунальних підприємств співпрацюють на місцевому рівні, щоб захистити свої міста від впливу кліматичних змін [9].

Зусилля щодо захисту міст від повені, паводку включають:

- обмеження кількості поверхневої води, дозволеної до скиду в каналізацію, шляхом планування або регуляторних заходів;
- перенаправлення поверхневих вод під час сильного дощу в місця, де це спричинить

якогого менше збитків (наприклад, парки та футбольні майданчики), а не в підвали будинків;

- використання міської інфраструктури як аварійних каналів для поверхневих вод.

На практиці муніципалітети регулюють кількість поверхневих вод, що їх окремі об'єкти можуть скидати через систему громадської каналізації, та рівень їхньої консолідації щодо поверхневих вод на окремих ділянках.

У багатьох муніципалітетах планами стічних вод передбачена грошова виплата до 3000 євро для власників земель, якщо вони відключають свої поверхневі води від громадської каналізації та спрямовують їх у ґрунт.

Окремі муніципалітети, згідно із Законом про охорону навколишнього природного середовища, вимагають від власників земельних ділянок обмежувати кількість поверхневих вод, що скидаються в громадську каналізацію, оскільки затоплення з каналізаційних систем може забруднювати землю та водотоки.

З практичної точки зору, комунальні компанії готуються переадресувати поверхневі води в місця, де це завдасть якомога меншої шкоди. Це можуть бути парки, футбольні майданчики або присадибні ділянки поблизу міських центрів.

У містах побудовані специфічні споруди для функціонування як сухих плям упродовж більшої частини року та як резервуарів поверхневих вод на випадок сильних дощів. Ці споруди включають скейт-парки або парки з невеликими ставками, які є сухими упродовж більшої частини року, але можуть працювати як водойми для затримки поверхневих вод у разі сильних дощів. Ці об'єкти покращують міське середовище та роблять життя мешканців міст більш комфортним.

Комунальні компанії співфінансують інфраструктурні проекти для спрямування поверхневих вод подалі від центрів міст, де вони можуть завдати значної шкоди. Прикладом такого підходу є зміна профілю доріг, щоб вони могли функціонувати як водотоки протягом обмежених періодів, коли закриваються для руху. Таке вирішення проблеми – набагато дешевший спосіб боротьби з паводками порівняно з потенційною вартістю втрат від затоплення підвалів будинків та інших приміщень у центрах міст.

Підсумовуючи, зазначимо, що тарифна політика країн-членів ЄС у сфері водопостачання, яка регулюється Директивою Європарламенту та Ради Європи № 2000/60/ЄС, передбачає три категорії суб'єктів, що користуються послугами водопостачання: сільське господарство, домогосподарства та приватні підприємства. Відповідно, і вартість послуг є різною. Окрім того, схеми, за якими визначається вартість споживання води, теж суттєво відрізняються у кожній країні. Наприклад:

- Данія: ціна за 1 м³ води складається з вартості води (20%), вартості технічної води (44%), податку (16%), ПДВ (20%);
- Італія: тарифи на воду різняться в межах країни та залежать від цілей використання;
- Бельгія: тарифи на воду для побутових споживачів залежать від річних обсягів споживання (від 0 до 15 м³/мешканця/рік – 2,1150 євро/м³; від 16 до 30 м³/мешканця/рік –

3,7696 євро/м³; від 31 до 60 м³/мешканця/рік – 5,5726 євро/м³; понад 60 м³/мешканця/рік – 8,1338 євро/м³); промисловий тариф (≤ 5000 м³) – 4,0334 євро/м³, промисловий тариф (> 5000 м³) – 3,4624 євро/м³ [10].

Відмінності в національних підходах до тарифної політики у сфері водокористування сформували значний ціновий діапазон на воду у різних країнах і для різних водокористувачів (сільське господарство, промисловість, домогосподарства).

Серед більшості країн-членів ЄС найвищі ціни за 1 м³ води характерні для домогосподарств: Нідерланди – 3,2 дол. США; Франція – 3,1 дол. США; Велика Британія – 2,2 дол. США. Для решти країн-членів ЄС ціновий діапазон коливається у межах 1,0-2,0 дол. США за 1 м³. Високі ціни фіксуються і для промисловості: 1,7 дол. США – Велика Британія і Туреччина, 1,5 дол. США – Угорщина, 1,3 дол. США – Португалія, 1,2 дол. США – Іспанія, 1,0 дол. США – Нідерланди, 0,9 дол. США – Франція. Для аграрного сектору ЄС ціни є такими: 1,4 дол. США – Нідерланди, 1,0 дол. США – Австрія, близько 0,2 дол. США – Франція і Греція, 0,1 дол. США – Іспанія, Угорщина, Велика Британія, Португалія [11].

Зауважимо, в європейській практиці ціни на водні послуги формуються на основі податків (як обов'язкових односторонніх платежів органам державного управління), водного тарифу (як ціни води, що подається державними або приватними компаніями споживачам) і водних платежів (незначних платежів щодо специфічного обслуговування).

Висновки. Удосконалюючи політику водокористування в Україні, варто запозичити досвід диференційованого підходу до формування рентної плати й тарифної політики у загальному та спеціальному водокористуванні.

Зважаючи на суттєву подібність України та Іспанії у частині власності на водні ресурси (загальнонародна), природно-кліматичних умов (значна диференціація регіонів за водозабезпеченістю, наявність спільних з іншими країнами водних об'єктів), структури землекористування (значна частка зрошуваного землеробства в аграрному секторі), а також на те, що водне законодавство Іспанії стало основою Водної рамкової директиви ЄС, вдосконалюючи економічні механізми водокористування в Україні, слід враховувати досвід Іспанії щодо визначення пріоритетів водопостачання, встановлення лімітів на водопостачання (базовий ліміт і понаднормативне водопостачання), розрахунку тарифів на водопостачання, що спонукають до економічного використання води (основний тариф зазвичай невисокий, що забезпечує соціально і економічно доцільний об'єм споживаної води, та додатковий тариф, як правило, значно вищий за базовий, за понадлімітне споживання), розрахунків плати за скиди у водні об'єкти закладів житлово-комунального господарства, енергетики, сільського господарства та ін. (розмір плати залежить від вмісту забруднюючих речовин та обсягу скинутих стічних вод у водні об'єкти).

Практика визначення ставок плати за спеціальне водокористування у Німеччині є максимально наближеною для забезпечення принципу «вода оплачує

воду»: розрахунок ставок здійснюється на основі витрат, які планується понести через забір, транспортування води до споживачів, водовідведення та заходи з відновлення кількісних та якісних показників водних ресурсів. Водночас ураховується рентабельність підприємств водозабезпечення. Разом з поточними експлуатаційними витратами до складу тарифу входять капітальні витрати (амортизація і проценти на вкладений капітал). Натомість у розрахунках витрат на транспортування води та стоків закладається лише їх певний нормативний рівень, щоб стимулювати підприємства-постачальники до оновлення водопровідно-каналізаційних систем, підтримання їх безаварійної експлуатації. Такий підхід до формування тарифів може розглядатися Україною як бажаний на перспективу, з поетапним впровадженням.

У питаннях постачання води вартій уваги досвід європейських країн (Велика Британія, Німеччина, Франція), де з водопостачальними компаніями (зазвичай приватними) місцеві органи влади укладають контракти, які передбачають кількісні та якісні показники води та штрафні санкції у разі порушення умов угоди або анулювання ліцензій/дозволів.

Для реалізації принципу «забруднювач платить» доцільно використати досвід Нідерландів, де для скиду будь-яких стічних вод у поверхневі водні об'єкти необхідно отримати ліцензію і внести плату за забруднення навколишнього середовища – незалежно від того, відводяться стічні води в систему каналізації чи скидаються безпосередньо у поверхневі водні об'єкти. Плату за скид стічних вод доцільно розраховувати побасейново органам їх управління (залежно від обсягу стічних вод, витрат на очистку та управління якістю водних об'єктів).

Для України особливо важливим є досвід європейських країн (Франції, Іспанії, Португалії, Великої Британії, Нідерландів та ін.) щодо акумулювання плати за використання і забруднення водних ресурсів на регіональному рівні, зокрема безпосередньо на рахунках басейнових управлінь, що дозволяє використовувати у повному обсязі такі кошти для фінансування заходів із забезпечення достатньої кількості доступних водних ресурсів, підтримання сприятливого екологічного стану водних об'єктів.

У питаннях протидії затопленням і підтопленням, що мають наслідками значні економічні збитки, вартим запозичення є досвід Данії, де муніципалітети регулюють об'єми скидів поверхневих вод у системи громадської каналізації для окремих об'єктів та рівень їх консолідації щодо поверхневих вод на окремих ділянках. У багатьох муніципалітетах фінансово стимулюються власники земель, якщо вони припиняють скидати поверхневі води до громадської каналізації та замість цього спрямовують їх у певні ділянки поверхні ґрунтів.

Кращий європейський досвід економічного регулювання екологічної безпеки у сфері водокористування в Україні може бути впроваджений з використанням певних механізмів, що забезпечуватимуть швидкий і ефективний перехід від сьогоднішніх практик забезпечення екологічної безпеки у сфері водокористування до бажаних. Розроблення таких механізмів потребує додаткових наукових досліджень і обґрунтувань.

Список використаних джерел

1. *Водні ресурси на рубежі XXI ст.: проблеми раціонального використання, охорони та відтворення* / ред. М. А. Хвесик. К.: РВПС України НАН України, 2005. 564 с.
2. Голян В. А., Бардась, В. М., Бусел Р. В. Фіскальне регулювання водокористування в регіоні: інституціональні засади та напрями вдосконалення. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 1. С. 25-37.
3. The Restatement on Water Regulations. *International Law Office*: Website. 28.08.2001. URL: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Spain/Baker-McKenzie/The-Restatement-on-Water-Regulations>
4. Martinet Y. Implementing the EU Clean Water Directive. *International Law Office*: Website. 16.06.2008. URL: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/France/Savin-Martinet-Associis/Implementing-the-EU-Clean-Water-Directive>
5. Simões A. G. Water Framework Law Encourages Sustainable Use. *International Law Office*: Website. 30.01.2006. URL: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Portugal/Miranda-Correia-Amendoeira-Associados/Water-Framework-Law-Encourages-Sustainable-Use>
6. Biswas A. K. Integrated Water Resources Management: A Reassessment. *Water International*. 2004. Vol. 29(2). Pp. 248-256. DOI: <https://doi.org/10.1080/02508060408691775>
7. *Water resources for the future. A summary of the strategy for England and Wales*. Environment Agency Review. 2003. 26 p.
8. Kozlova I., Krutikova K., Botterweg T., Uiterwaal E. *Water pricing in the Russian Federation and the Netherlands*. RosNIIVKh & RIZA. 2003.
9. Jensen S. S. Municipalities and utility companies cooperate to tackle flooding. *International Law Office*: Website. 15.02.2016. URL: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Denmark/Plesner/Municipalities-and-utility-companies-cooperate-to-tackle-flooding>
10. Обычные тарифы на водоснабжение и водоотведение. *Vivaqua*: сайт. 2020. URL: <https://customers.vivaqua.be/nos-tarifs/tarifs-ordinaires-de-fourriture-et-dassainissement>
11. Левковська Л., Мандзык В. Коли плата за воду досягне європейського рівня. *Економіст*: сайт. 15.11.2015. URL: <http://ua-ekonomist.com/10783-koli-plata-za-vodu-dosyagne-yevropeyskogo-rvnya.html>

References

1. Khvesyk, M. A. (Ed.) (2005). *Vodni resursy na rubezhi XXI st.: problemy ratsional'noho vykorystannya, okhorony ta vidtvorennya* [Water resources at the turn of the XXI century: problems of rational use, protection and

reproduction]. Kyiv: Council for the Study of the Productive Forces of Ukraine of the NASU. [in Ukrainian].

2. Holyan, V. A., Bardas, V. M., & Busel, R. V. (2012). Fiskal'ne rehulyuvannya vodokorystuvannya v rehioni: instytutsional'ni zasady ta napryamy vdoskonalennya [Fiscal regulation of water use in the region: institutional principles and ways of improvement]. *Mekhanizm rehulyuvannya ekonomiky – Mechanism of Economic Regulation*, 1, 25-37. [in Ukrainian].

3. The Restatement on Water Regulations (2001, Aug 28). *International Law Office*: Website. Retrieved from <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Spain/Baker-McKenzie/The-Restatement-on-Water-Regulations>.

4. Martinet, Y. (2008, Jun 16). Implementing the EU Clean Water Directive. *International Law Office*: Website. Retrieved from <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/France/Savin-Martinet-Associis/Implementing-the-EU-Clean-Water-Directive>

5. Simões, A. G. (2006, Jan 30). Water Framework Law Encourages Sustainable Use. *International Law Office*: Website. Retrieved from <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Portugal/Miranda-Correia-Amendoeira-Associados/Water-Framework-Law-Encourages-Sustainable-Use>

6. Biswas A. K. (2004). Integrated Water Resources Management: A Reassessment. *Water International*, 29(2), 248-256. DOI: <https://doi.org/10.1080/02508060408691775>

7. *Water resources for the future. A summary of the strategy for England and Wales* (2003). Environment Agency Review.

8. Kozlova, I., Krutikova, K., Botterweg, T., & Uiterwaal E. (2003). *Water pricing in the Russian Federation and the Netherlands*. RosNIIVKh & RIZA.

9. Jensen, S. S. (2016, Feb 15). Municipalities and utility companies cooperate to tackle flooding. *International Law Office*: Website. Retrieved from <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Environment-Climate-Change/Denmark/Plesner/Municipalities-and-utility-companies-cooperate-to-tackle-flooding>

10. Obychnyye tarify na vodosnabzheniye i vodootvedeniye [Regular tariffs for water supply and sanitation] (2020). *Vivaqua*: Website. Retrieved from <https://customers.vivaqua.be/nos-tarifs/tarifs-ordinaires-de-fourriture-et-dassainissement> [in Russian].

11. Levkovska, L., & Mandzyk, V. (2015, Nov 15). Koly plata za vodu dosyagne yevropeys'koho rivnya [When the water fee reaches the European level]. *Ekonomist*: Website. Retrieved from <http://ua-ekonomist.com/10783-koli-plata-za-vodu-dosyagne-yevropeyskogo-rvnya.html> [in Ukrainian].

Надійшло 10.10.2020 р.